

VEILEDER FOR HELSEKONTROLL AV SKJELL

- for skjelloppdretter og fiskehelsetjeneste

Skjellnæringen har endret seg. Flytting og innførsel av skjell for utsett har blitt mer vanlig. Dette øker faren for smitte av alvorlige smittsomme sykdommer, og noen har blitt påvist de siste årene.

Denne veilederen forteller deg hvordan og hvorfor du skal gjennomføre helsekontroll av skjell.

Veilederen er ikke rettslig bindende slik lov og forskrifter er det. Den forteller hvordan Mattilsynet mener kravene i lov og forskrifter kan forstås og praktiseres.

Helsekontroll er nødvendig for å avdekke sykdommer og forebygge smittespredning. Det er behov for mer kunnskap om utbredelse av skjellsykdommer og om naturlige variasjoner i overlevelse av skjell.

Kravene til helsekontroll

Alle skjellanlegg skal ha helsekontroll og oppdretter har ansvar for at det blir utført risikobaserte helsekontroller.

Kontrollene skal

- planlegges i samråd med veterinær eller fiskehelsebiolog
- gjennomføres på grunnlag av en risikovurdering for at skjellene blir smittet, utvikler sykdom og sprer smitte
- gjennomføres slik at man avdekker og forebygger smitte og sykdom
- gjennomføres ved forhøyet dødelighet i et anlegg, for å finne årsaken til dødeligheten

Ved hver kontroll skal man

- gjennomgå relevante deler av driftsjournalen
- inspisere skjellanlegget
- ta ut og sende inn minst 20 levende skjell til laboratorium med kunnskap om skjell

Veterinær eller fiskehelsebiolog skal levere en skriftlig rapport om utført helsekontroll til oppdretter. Oppdretter skal oppbevare rapportene med tilhørende analysesvar på anlegget i minst fire år.

Du har plikt til å melde fra til Mattilsynet dersom det er grunn til mistanke om alvorlig sykdom eller forhøyet dødelighet med ukjent årsak i skjellanlegg.

Kravene til helsekontroll finner du i akvakulturdriftsforskriften § 13.

Gjennomføring av helsekontroll

Oppdretter må ha avtale med veterinær eller fiskehelsebiolog som skal ha ansvaret for selve gjennomføringen av helsekontrollen. Ansatte på anlegget eller andre kan hjelpe til med praktiske oppgaver som uttak av skjell.

Man må samarbeide med et laboratorium som har spesialkunnskap om skjellsykdommer. Laboratoriet må være informert før levende skjell tas ut og sendes inn.

Oppdretter dekker kostnadene.

Omfang av helsekontroll

Det skal gjennomføres minimum ett årlig rutinebesøk med uttak av skjell, jf. opplysningene i tabellen under.

Ved forhøyet dødelighet skal det i tillegg gjennomføres helsekontroll for å finne årsaken til dødeligheten.

Type anlegg	Krav til helsekontroll	Kommentarer
Klekkeri for skjell	Minimum ett årlig rutinebesøk med uttak av minst 20 skjell.	
Anlegg med naturlig påslag som kun leverer skjell til konsum	Minimum ett årlig rutinebesøk med uttak av minst 20 skjell.	Grupper av anlegg innenfor en radius på 5 km i samme fjordsystem og med lik risiko, kan ha felles helsekontroll.
Anlegg med naturlig påslag i områder med påvist skjellsykdommer	Minimum ett årlig rutinebesøk med uttak av minst 20 skjell.	
Anlegg med utsatt yngel eller setteskjell	Minimum ett årlig rutinebesøk med uttak av minst 20 skjell.	Det skal være minst en helsekontroll etter inntak av skjell før det kan tas ut skjell til utsett i andre anlegg.
Anlegg som produserer skjell for utsett i andre anlegg	Minimum ett årlig rutinebesøk med uttak av minst 20 skjell.	Etter en periode med helsekontroll kan man vurdere samarbeid med nærliggende anlegg innenfor en radius på 5 km som har samme risiko.
Anlegg som setter ut utsorterte skjell høstet fra et annet anlegg	Minimum ett årlig rutinebesøk med uttak av minst 20 skjell.	Etter en periode med helsekontroll kan man vurdere å redusere hvor ofte kontroll må gjennomføres hvis utsorterte skjell settes ut i anlegg innenfor en radius på 5 km i samme fjordsystem

Mer om uttak av levende skjell for laboratorieundersøkelser

Blåskjell: Rutinemessig uttak av minst 20 levende skjell i oktober måned. Undersøk særlig for *Marteilia refringens*.

Østers: Rutinemessig uttak av minst 20 levende skjell tidlig på våren. Undersøkes særlig for *Marteilia refringens*, *Bonamia oestra* og *Mikrocytos mackini*.

Kamskjell: Uttak av minst 20 levende skjell for analyse må ikke skje på et bestemt tidspunkt på året.

Ta ut skjell fra ulike steder i anlegget og prioriter uttak av skjell i områder der det eventuelt har vært forøkt dødelighet.

Rent diagnostisk er det bedre med uttak av 30. skjell enn 20 skjell. Med gode diagnostiske tester vil et uttak på 30 skjell gi 95 % sannsynlighet for å avdekke et smittestoff som finnes i 10 % av skjellene.

Levende skjell må være nedkjølt ved innsending

Skjell som sendes inn må merkes godt med opplysninger om hvor i anlegget og på hvilke dyp skjellene er tatt ut. Opplys om eventuelle særlige forhold laboratoriet må være kjent med.

Oppdretter skal ha kart over anlegget. Bruk kartet for å vise hvor i anlegget skjellene er tatt ut.

Send skjellene inn raskt etter uttak, og husk å sikre forsendelsen slik at skjellene har det kjølig, fuktig og med tilgang på luft. Bruk f.eks. fuktig avispapir/tøy og med kjøleelement.

Send de levende skjellene med ekspress over natt. Slike pakker blir levert på døra.

Laboratorieanalyser

Levende skjell kan sendes til Veterinærinstituttet i Bergen eller andre laboratorier som har kompetanse på skjell for analyse.

Skjell bør rutinemessig undersøkes spesifikt for *Bonamia*, *Marteila* og *Mikrocytos* avhengig av art.

Andre generelle eller spesielle analyser kan være aktuelt ut fra situasjonen i det enkelte anlegg.

Ta eventuelt kontakt med Veterinærinstituttet eller andre laboratorier med kompetanse om skjell for å få vurdert dette.

Veterinærinstituttet

Kontakt Veterinærinstituttet i forkant av innsending av skjell på telefon 918 58 866.

Adresse ved innsending: Veterinærinstituttet i Bergen, Thormøhlensgt. 53 C, 5006 BERGEN.

Vær påpasselig med å ikke spre smittsomme sykdommer

I matloven er det krav om aktsomhet for å unngå å spre smittsomme sykdommer

Derfor er det forbudt å flytte skjell til eller fra anlegg med mistanke om eller påvist listeført sykdom. Det kan heller ikke flyttes skjell for utsett som ikke har hatt helsekontroll.

Skjellopdpdretter skal ha internkontrollsystem

Skjellopdpdretter skal ha et internkontrollsystem, jf. forskrift om IK-Akvakultur.

Internkontrollsystemet skal være tilpasset anleggets drift. Farer skal være kartlagt og vurdert. Oppdretter skal ha beredskap for å forebygge og håndterte bl.a. sykdommer på skjell.

I skjellanlegg kan det forekomme akutt og høy dødelighet. I klekkerier og i yngelfasen er det ikke uvanlig med høy dødelighet, ofte uten at årsaken blir avdekket. En egenkontroll som avdekker forhold som avviker fra skjelldyrkernes erfaringer over tid er viktig. Dette gir grunnlag for å vurdere når det må gjennomføres helsekontroll utover rutinebesøk.

Hva skjer framover?

Helsekontrollene av skjell vil sammen med overvåkningsprogrammet for skjellsykdommer bidra til økt kunnskap om utbredelse av og risiko for alvorlige skjellsykdommer.

Behov for hyppigere eller sjeldnere helsekontroller vil vurderes etter en tid.

Mer informasjon om skjell

Du finner mer nyttig informasjon om på nettsidene til [Mattilsynet](#), [Veterinærinstituttet](#) og [Havforskningsinstituttet](#)